

**ПРАВОВА ОХОРОНА НЕЗАРЕЄСТРОВаниХ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК
В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ****LEGAL PROTECTION OF UNREGISTERED TRADEMARKS
IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION**

**Попова Н.О., к.і.н., доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького**

Статтю присвячено темі правової охорони незареєстрованих торговельних марок, актуальність дослідження якої обумовлена значним зростанням ролі торговельних марок у сучасному економічному середовищі, що вимагає ефективного правового захисту інтелектуальної власності. У глобалізованому світі бренди стають важливим інструментом для забезпечення конкурентоспроможності товарів та послуг на ринку. У статті зазначено, що правова охорона незареєстрованих торговельних марок є недостатньо врегульованою у ряді юрисдикцій, зокрема в Україні, і це спричиняє правові колізії та ускладнює процес захисту торговельних марок. У зв'язку з цим необхідно вдосконалювати механізми правового захисту незареєстрованих торговельних марок, як на національному, так і на міжнародному рівнях. У статті також здійснено комплексний аналіз національного законодавства щодо правової охорони незареєстрованих торговельних марок у Скандинавських країнах, Центральній та Східній Європі, а також у країнах Бенілюксу. Порівняння правових систем дозволяє виявити специфічні підходи до захисту таких марок в цих регіонах, що може бути корисним для розробки рекомендацій щодо вдосконалення правової охорони в Україні. Значна увага приділяється охороні територіальних марок та їх співвідношенню з добре відомими марками, що є важливим аспектом для забезпечення належного захисту на міжнародному рівні. Це дослідження має значну практичну цінність для правозастосовної практики, підприємців та правозахисників. Воно також сприятиме гармонізації законодавства в сфері інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: торговельна марка, країни ЄС, територіальні марки, національні бренди, охорона торговельних марок, незареєстровані торговельні марки, правова охорона, інтелектуальна власність, законодавство, Скандинавські країни, Центральна Європа, Східна Європа, Бенілюкс, порівняльний аналіз, підприємництво, конкурентоспроможність.

The relevance of the research is determined by the significant increase in the role of trademarks in the modern economic environment, which requires effective legal protection of intellectual property. In a globalized world, brands become an important tool for ensuring the competitiveness of goods and services in the market. However, legal protection of unregistered trademarks is insufficiently regulated in several jurisdictions, particularly in Ukraine, which leads to legal conflicts and complicates the process of protecting trademark owners' rights. Therefore, it is necessary to improve the legal mechanisms for the protection of unregistered trademarks at both the national and international levels.

The article also provides a comprehensive analysis of national legislation regarding the legal protection of unregistered trademarks in the Scandinavian countries, Central and Eastern Europe, and the Benelux countries. A comparison of legal systems allows for the identification of specific approaches to the protection of such marks in these regions, which can be useful for developing recommendations for improving legal protection in Ukraine. Special attention is paid to the protection of territorial marks and their relationship with well-known marks, which is an important aspect of ensuring proper protection at the international level. This research holds significant practical value for law enforcement practices, entrepreneurs, and human rights defenders. It will also contribute to the development of intellectual property legislation in Ukraine and internationally.

Key words: trademark, EU countries, territorial marks, national brands, trademark protection, unregistered trademarks, legal protection, intellectual property, legislation, Scandinavian countries, Central Europe, Eastern Europe, Benelux, comparative analysis, entrepreneurship, competitiveness.

Постановка проблеми. Правова охорона незареєстрованих торговельних марок в Україні та Європейському Союзі є важливим питанням у сучасному бізнес-середовищі. Зростання конкуренції та стрімкий розвиток ринку товарів і послуг вимагають забезпечення ефективного правового захисту інтелектуальної власності.

У Європейському Союзі існує розвинена система правової охорони, яка гарантує високий рівень захисту торговельних марок. Це сприяє прозорості ринкових відносин, запобігає недобросовісній конкуренції та захищає права споживачів. Україна, перебуваючи на шляху євроінтеграції, стикається з необхідністю гармонізації національного законодавства зі стандартами Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності.

Актуальність дослідження правової охорони незареєстрованих торговельних марок також обумовлена необхідністю підвищення ефективності захисту прав інтелектуальної власності в умовах глобалізації економіки. Питання захисту таких марок є ключовим для забезпечення правової визначеності, прозорості ринкових відносин та запобігання порушенням, які можуть впливати як на бізнес, так і на споживачів.

Дослідження цієї теми сприятиме вдосконаленню законодавства України, підвищенню рівня правової захищеності бізнесу, адаптації до європейських стандартів та зміцненню економічної стабільності шляхом запрова-

дження ефективних механізмів захисту прав незареєстрованих торговельних марок.

Стан дослідження. Визначення поняття торговельних марок та інших загальних теоретичних питань розглядалися у роботах О. Орлюк, О. Мельник, О. Підпригори, О. Рассомахиної, Т. Коваленка, Р.Шишки, В. Гордейчука та ін. Питання правової охорони торговельних марок у зарубіжних країнах у різний час були предметом порівняльно-правових досліджень таких науковців як Н. Мироненко, Г. Андрощук, Л. Работягова, О. Кашинцева, Ю. Капіца, О. Штефан та інших. Однак наявні напрацювання не вичерпали можливості для подальшого дослідження зазначеної теми.

Метою статті є аналіз правової охорони незареєстрованих торговельних марок в Україні та Європейському Союзі, порівняння їхніх правових систем, а також виявлення ефективних підходів і практик для зміцнення захисту інтелектуальної власності. Це допоможе визначити основні проблеми та шляхи їхнього вирішення для інтеграції українського законодавства з європейськими стандартами, поліпшення захисту прав бізнесу і споживачів, а також стимулювання інноваційної діяльності та економічного розвитку.

У рекомендаціях щодо торговельних марок EUIPO зазначено, що незареєстровані торговельні марки, створені на основі їхнього використання, існують у ряді держав-членів Європейського Союзу. Вони слугують позначеннями

комерційного походження товарів чи послуг і виконують функції торговельних марок. Правила та умови набуття прав відповідно до національного законодавства варіюються: від простого використання до використання, яке супроводжується набуттям репутації. Обсяг їхнього захисту також є неоднорідним, однак загалом забезпечує рівень захисту, подібний до того, що надається зареєстрованим торговельним маркам згідно з положеннями EUTMR [1].

У цілому в Європейському Союзі питання захисту незареєстрованих торговельних марок регулюється на національному рівні. Такі марки можуть бути захищені, якщо відповідають певним умовам, зокрема їхньому використанню в комерційній діяльності, що забезпечує відповідний рівень визнання або репутації в межах конкретної юрисдикції.

Дослідження практики охорони незареєстрованих торговельних марок в окремих юрисдикціях ЄС демонструє різноманітність підходів. Наприклад, в Італії такі торговельні марки, відомі як «де-факто торговельні марки», можуть отримати захист за умови відповідності певним критеріям. Захист цих марок ґрунтується на місцевих традиціях та економічних умовах, які відображають специфіку італійського сільського господарства та харчової промисловості, де торговельний знак часто асоціюється з назвою виробника.

Загалом, аналіз законодавства Італії щодо охорони незареєстрованих торговельних марок свідчить про те, що такі марки отримують захист, якщо їхнє використання набуло популярності на території країни. Високий рівень впізнаваності дозволяє власнику протидіяти реєстрації подібних знаків іншими особами. Водночас, якщо торгова марка відома лише локально, її захист обмежується відповідним регіоном. У таких випадках інші особи можуть зареєструвати схожу або ідентичну марку для використання в ширших масштабах. Початковий користувач марки, однак, зберігає право на її використання в межах свого регіону [2].

Крім того, стаття 12 Кодексу промислової власності визначає поняття «новизна» і встановлює, що позначення не можуть бути зареєстровані як торговельні марки, якщо на момент подання вони є ідентичними або подібними до позначень, відомих як торговельні марки чи розпізнавальні знаки для певних продуктів або послуг. Існує ймовірність плутанини з боку громадськості через ідентичність чи подібність між знаками, а також між продуктами чи послугами. У тексті статті зазначається, що торговельні марки можуть бути «добре відомими» відповідно до статті 6bis Паризької конвенції.

У випадку, якщо торговельна марка має лише місцеву репутацію, це не створює перешкод для реєстрації нових знаків, але попередній користувач зберігає право на продовження використання свого знака у локальній комерційній діяльності. Однак цей користувач не має права протиставляти свою марку новій реєстрації. Також заборонено реєструвати знаки, які є ідентичними або подібними до вже відомих комерційних найменувань чи знаків, що використовуються в торгівлі, якщо це створює ймовірність плутанини для громадськості або асоціації між такими знаками [3].

Таким чином, італійський підхід підкреслює важливість ринкової присутності та споживчого сприйняття для забезпечення захисту незареєстрованих торговельних марок. Проте підприємствам рекомендується реєструвати свої торговельні марки для отримання надійнішого правового захисту.

У правовій системі скандинавських країн (Швеції, Норвегії, Данії) та Фінляндії, існує механізм захисту незареєстрованих торговельних марок, що ґрунтується на принципах використання та набуття відомості на ринку. Цей механізм дозволяє забезпечити охорону знаків, які набули значної популярності серед споживачів, навіть без формальної реєстрації. Однак рівень такого захисту та умови його застосування варіюються в залежності

від конкретної країни, що зумовлює певні особливості правової охорони в кожній з них.

Відповідно до Закону Швеції про охорону торговельних марок, незареєстровані торговельні марки можуть отримати правовий захист, якщо вони стали відомими серед значної частини відповідної громадськості, яка використовує товари чи послуги, пов'язані з цим знаком. При цьому захист є географічно обмеженим і залежить від того, наскільки торговельна марка відома у конкретному регіоні. Розділи 6 та 7 глави 1 зазначеного закону передбачають змішану систему захисту торговельних марок, що дозволяє отримати правовий захист як шляхом реєстрації, так і на основі встановлення відомості знака серед споживачів. Законом встановлено, що «торгова марка вважається відомою, якщо значна частина кола споживачів у країні визнає її як позначення товарів або послуг, що надаються під цією маркою» [4]. Однак, якщо товарний знак зареєстровано лише в частині країни, його виключні права поширюються лише на цю територію.

У Норвегії захист незареєстрованих торговельних марок регулюється відповідно до Закону про торговельні марки (2010), який ґрунтується на принципах використання знака та його відомості на ринку. Правовий захист надається знакам, щоб уникнути змішування через їх подібність з іншими марками, зокрема, коли знак має значну популярність серед споживачів. Це дозволяє уникнути ситуацій, у яких плутанина між торговельними марками може шкодити інтересам власників знаків, що мають високий рівень відомості [5].

Данське законодавство також передбачає захист незареєстрованих торговельних марок. Відповідно до Закону про торговельні марки № 88 від 29 січня 2019 року, захист може бути наданий, якщо торговельна марка стала добре відомою серед споживачів, що дозволяє уникнути порушень прав власників таких марок через несанкціоноване використання [6].

У Фінляндії захист незареєстрованих торговельних марок базується на законодавстві щодо охорони добре відомих торговельних марок. Згідно з розділом 4 Закону про торговельні марки Фінляндії, виключні права на товарний знак можуть бути отримані без реєстрації, якщо знак став добре відомим серед відповідної громадськості в країні як позначення товарів чи послуг власника. Закон також встановлює, що виключні права не можуть бути отримані на знаки, які складаються лише з форми чи інших характеристик, що є результатом характеру товару або послуги, до яких цей знак відноситься, якщо такий знак не є результатом технічного результату чи суттєвої вартості [7].

Таким чином, у всіх згаданих країнах правовий захист незареєстрованих торговельних марок залежить від їх використання на ринку та рівня відомості серед споживачів. Однак, на відміну від зареєстрованих марок, незареєстровані можуть отримувати охорону лише в тих географічних межах, де вони є відомими. Такий підхід сприяє захисту інтересів власників торговельних марок, одночасно забезпечуючи принципи добросовісної конкуренції та захист від несанкціонованого використання, яке може завдати шкоди репутації торговельної марки.

У Німеччині захист незареєстрованих торговельних марок ґрунтується на положеннях цивільного законодавства та спеціалізованих нормах інтелектуальної власності. Закон надає можливість використовувати такі знаки в комерційному обігу, що забезпечує їх захист від порушень прав третіх осіб, якщо вони здобули відоме значення серед споживачів. Мінімальний поріг відомості визначається в кожному конкретному випадку. Якщо знак є відмінним, ступінь впізнавання від 20% до 25% відповідних споживачів є достатнім для проходження порогового тесту. Однак якщо знак є описовим або не є розрізняльним з інших причин, він також повинен набути розрізняльної здатності через використання на території Німеччини.

У такому разі поріг для надання захисту встановлено на рівні 50%. Незареєстрованим торговим маркам, які використовуються лише за межами Німеччини, надається захист відповідно до статті 6bis Паризької конвенції лише в тому випадку, якщо марка є загальновідомою. Для цього зазвичай потрібно досягти розпізнавання на рівні 60%–70%. Ці вимоги повинні бути підтверджені результатами опитувань громадської думки, проведених відповідно до вимог, встановлених прецедентом [8].

У країнах Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург) захист незареєстрованих торговельних марок не передбачений на законодавчому рівні. Однак є виняток у вигляді захисту «добре відомих» марок, що відповідно до Паризької конвенції можуть отримати правовий захист від використання. Це означає, що хоча загальний захист незареєстрованих марок у Бенілюксі не забезпечується, добре відомі марки можуть бути захищені завдяки своїй репутації серед споживачів [1].

В Литві, Латвії та Румунії захист незареєстрованих торговельних марок базується на використанні таких знаків у комерційній діяльності та їх відомості серед споживачів.

Законодавство Литви передбачає, що незареєстровані торговельні марки можуть бути захищені в разі, якщо вони використовувалися у комерційній діяльності до дати подання заявки на реєстрацію іншої торговельної марки. Власники таких марок мають право на заперечення реєстрації знака, якщо є ризик створення плутанини щодо походження товарів чи послуг, що обумовлює права на попередню торговельну марку [1].

У Латвії незареєстровані торговельні марки можуть отримувати правовий захист, якщо вони були відомі на момент подання заявки іншою стороною. Власники таких знаків мають можливість подати заперечення проти реєстрації. Заперечення щодо незареєстрованих торговельних марок регулюється Законом про торговельні марки Латвії в якому зазначено, що незареєстровані торговельні марки можуть використовуватися в господарському обігу за умови, що особа, яка використовує незареєстровану торговельну марку, має право в межах її охорони оскаржити реєстрацію торговельної марки, що належить іншій особі, відповідно до статті 10, абзацу першого, пункту 5 цього закону та посилається на права власника добре відомої торговельної марки, якщо є докази широкого визнання цієї торговельної марки в Латвії [9].

Це свідчить про те, що в Латвії незареєстровані торговельні марки охороняються як об'єкти, відокремлені від інституту загальновідомих торговельних марок, охорона яких базується на ступені визнання торгової марки на національному рівні.

У румунському законодавстві захист незареєстрованих торговельних марок можливий, якщо «торгова марка, яка широко відома в Румунії в межах певного кола споживачів для продуктів чи послуг, до яких вона використовується, може бути захищена без необхідності її реєстрації» [10].

Отже, можна стверджувати, що захист незареєстрованих торговельних марок як добре відомих торговельних марок є одним із основних видів захисту в румунському законодавстві.

У законодавстві Болгарії захист незареєстрованих торговельних марок регулюється статтею 12(4) Закону про торговельні марки, яка передбачає можливість формулювати заперечення на основі попереднього права, отриманого внаслідок використання торговельної марки, без необхідності доводити зареєстроване право [11].

Згідно зі статтею 12, абзацом 6, фактичні користувачі незареєстрованих знаків мають право заперечувати реєстрацію іншого знака за умови, що незареєстрований знак використовувався в реальній комерційній діяльності на території Болгарії до дати подання заявки на оскаржуваний знак, а також за умови, що незареєстрований знак було подано на реєстрацію [11].

Згідно з Законом про товарні знаки та промислові зразки № 95 від 1967 року, стаття 4 зазначає, що «не допускається реєстрація або використання як торгової марки знаків, які суттєво не відрізняються від торгових марок, уже зареєстрованих у країні іншими особами для ідентичних або подібних товарів» [12].

Таким чином, захист незареєстрованих торговельних марок у Болгарії на законодавчому рівні забезпечується в контексті можливості заперечення реєстрації іншої торговельної марки на основі попереднього використання незареєстрованої торговельної марки.

Незарєєстровані торговельні марки можуть охоронятися в Україні відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна. Зокрема положенням статті 6 bis Паризької конвенції щодо добре відомих торговельних марок. Так у статті 6 п3 Закону України про охорону прав на знаки для товарів та послуг зазначено, що не можуть бути зарєєстровані як торговельні марки позначення, які на дату подання заявки або якщо заявлено пріоритет, то на дату пріоритету є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати, зокрема, асоціювати з торговельними марками, раніше зарєєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг; торговельними марками інших осіб, якщо такі торговельні марки охороняються без реєстрації на території України на підставі міжнародних договорів України, зокрема торговельними марками, визнаними добре відомими відповідно до статті 6 bis Паризької конвенції щодо таких самих або споріднених з ними товарів і послуг [13].

Висновки. З проведеного аналізу можна зробити висновки, що захист незареєстрованих торговельних марок на рівні Європейського Союзу не є уніфікованим і передбаченим у загальному законодавчому порядку. Чинні директиви обмежуються лише тим, що дозволяють державам-членам продовжувати охорону незареєстрованих торговельних марок у разі, якщо національне законодавство регулює цей механізм.

Аналіз практики окремих країн-членів Європейського Союзу свідчить, що рівень захисту незареєстрованих торговельних марок є різним. Зокрема, у Скандинавських країнах (Данія, Швеція, Норвегія) та Фінляндії діють юрисдикції, де захист таких марок є доволі сильним. Він майже прирівнюється до захисту, який надається зарєєстрованим торговельним маркам, тоді як умови отримання такого захисту є відносно не складними. У цих країнах незареєстровані торговельні марки охороняються в обсязі, який відповідає рівню їх визнання цільовою аудиторією. Інакше кажучи, у тій мірі, в якій споживачі асоціюють такі знаки із відповідними товарами чи послугами.

Італія є прикладом юрисдикції, де захист незареєстрованих торговельних марок має давню традицію. Ця практика, обумовлена економічними особливостями країни, носить захисний характер і покликана підтримувати тих, хто використовує торговельні марки без реєстрації, надаючи їм змогу ефективно протидіяти порушенням своїх прав.

Латвія демонструє підвищений рівень захисту незареєстрованих торговельних марок, однак законодавчі положення з цього питання мають обмежене практичне значення через низький рівень їхньої реалізації на практиці. У Болгарії незареєстровані торговельні марки захищаються виключно в межах процедури заперечення.

Водночас у таких країнах, як Бенілюкс, Хорватія, Естонія, Франція, Угорщина, Литва, Польща, Румунія, Словенія та Іспанія, незареєстровані торговельні марки не отримують правової охорони, за винятком випадків, коли вони визнаються добре відомими згідно зі статтею 6 bis Паризької конвенції.

В Україні незареєстровані торговельні марки можуть охоронятися відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна. Зокрема положенням статті 6 bis Паризької конвенції щодо добре відомих торговельних марок.

Отже, охорона незареєстрованих торговельних марок у державах-членах Європейського Союзу характеризується неоднорідністю. Різниця у рівнях захисту значною

мірою пояснюється відсутністю гармонізації у цій сфері, а також локальними правовими та економічними особливостями кожної держави-члена.

ЛІТЕРАТУРА

1. NonRegistered Trade Marks – Guidelines EUIPO. URL: <http://www.guidelines.euipo.europa.eu/1803468/1789772/trademarkguidelines/32-2-nonregistered-trade-marks>.
2. Trademark in Italy. URL: <http://www.glp.eu/en/resources/focus/trademarks/trademark-italy>.
3. Codice della proprietà industriale. URL: <http://www.brocardi.it/codice-della-proprieta-industriale>.
4. The Trademark Act no. 1877 of December 09, 2010. URL: <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/varumarkeslag-20101877>.
5. The Norwegian Trademarks Act no. 08 of March 26, 2010. URL: <http://wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/no/no101en.html>.
6. The Consolidated Trademark Law no. 88 of January 29, 2019. URL: <http://www.dkpto.org/media/23033724.pdf>.
7. Trademark Act no. 544/2019. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2019/en20190544.pdf>.
8. Fischer R., Moll T. Germany: Trademark Procedures Before the DPMA. URL: <http://www.worldtrademarkreview.com/review/the-trademark-prosecution-review/2025>.
9. The Trademark Law. URL: <http://www.likumi.lv/ta/id/312695-precu-zimju-likums>.
10. Trademarks and Geographical Indications: Law 84/1998 URL: <http://www.osim.ro/wp-content/uploads/Legislatie/-republished.pdf>.
11. Trademarks and Geographical Indications Act. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/545137>.
12. Trademarks and Industrial Designs Act no. 95 of 1967. URL: <http://wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/no/no101en.html>.
13. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 23 грудня 1993. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1994, № 7. URL: <http://zakon.rad.gov.ua/laws/show/3689-1#Text>.